

SOUČASNÉ POHLEDY NA SENIORY A JEJICH POSTAVENÍ VE VYBRANÝCH ÚROVNÍCH SPOLEČNOSTI

CURRENT VIEWS OF SENIORS AND THEIR POSITION IN SELECTED LEVELS OF SOCIETY

Anna Václavíková¹, Lucie Kamrádová¹

Abstrakt

Cílem článku je poskytnout aktuální pohled na problematiku seniorů, a to z poněkud jiného úhlu. Nestigmatizovat seniory pouze jako skupinu osob, která rok od roku zatěžuje sociální systém, domáhá se nároků na lepší důchodové zabezpečení a lepší důchodovou politiku, ale ukázat seniory v různých situacích – jako ekonomicky aktivní, vyhodnotit jejich věk a podíl na celkové populaci, jaký je jejich rodinný stav, ale také sledovat jako partnery a partnerky, kteří ještě nerezignovali na svůj život a stále uvažují o budoucnosti. Cílem je také poukázat na to, že stárnutí populace je sice proces, který nadále pokračuje a prohlubuje se, a to nejen v Česku, ale je nutné zdůraznit, že na tomto stavu nemají podíl jen senioři, ale mj. například pokles porodnosti. Je nutné vzít v úvahu stav a úroveň naší společnosti, která svou sociální a bytovou politikou a přístupem k mladým rodinám, nevytváří ideální a perspektivní propopulační koncept. Článek bude v textu využívat metody analýzy, komparace a deskripce.

Klíčová slova

Česko, senioři, ekonomická aktivita, statistika, populace

Abstract

The aim of the article is to provide an up-to-date view of the issue of seniors, from a slightly different angle. Not to stigmatize the elderly only as a group of people who burden the social system year after year, demanding better pension security and a better pension policy, but to show the elderly in different situations – as economically active, to evaluate their age and share of the total population, what is their marital status, but also to watch as partners who have not yet resigned to their lives and are still thinking about the future. The aim is also to point out that the aging of the population is indeed

¹ Ústav veřejné správy a sociální politiky, Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě

a process that continues and deepens, not only in the Czech Republic, but it is necessary to emphasize that not only seniors contribute to this situation, but also, for example, the decline in the birth rate. It is necessary to take into account the state and level of our society, which, with its social and housing policy and approach to young families, does not create an ideal and perspective pro-population concept. The article will use methods of analysis, comparison and description in the text.

Keywords

Czech Republic, seniors, economic activity, statistics, population

ÚVOD

Na úvod je skutečně potřeba konstatovat obecně platnou skutečnost o tom, že naše populace opravdu postupně stárne a tento stav je vnímán jako velký demografický, ekonomický a politický úkol pro většinu zemí a kontinentů. Velmi naléhavá situace vyvstává pro Evropu, ta svým počtem obyvatel starších 65 let je ze všech kontinentů nejstarší. A to je také důvod, proč se této problematice věnuje stále větší pozornost nejen ze strany ekonomů, demografů, vědců, badatelů, gerontologů aj. Pozadu nezůstala ani Evropská unie, která již v roce 1993, s ohledem na naléhavost situace, vyhlásila uvedený rok jako **Evropský rok starších lidí**. V této souvislosti se vycházelo ze skutečnosti, že stárnutí obyvatel nese problém narůstajícího nedostatku pracovních sil, na straně druhé potřebu myslet na finanční udržitelnost sociálního systému. Proto se zrodila opatření k aktivizaci trhu práce, prodlužování věku odchodu do důchodu, rušení možnosti odchodu do předčasného důchodu a co nejdéle setrvávání na trhu práce, ale také vytváření dobrého sociálního zázemí, podpora zdravotní kondice atp. (Walker, 2021)

1. Aktuální stav a senioři

Stav a úroveň jakékoliv aktivity osob v seniorském věku jsou stále ovlivňovány posouváním věkové hranice odchodu do důchodu a Česká republika v tom nezaostává (Václavíková a Kamrádová, 2021). Proto nelze jen necitlivě nazírat na starší osoby jako ty, které zatěžují sociální systém. Znamená to, že v České republice sice roste počet osob v objemu obyvatelstva ve věku 65 a více let a zvyšuje se tak jejich význam v celé populaci. Počet osob ve věku 65 či více let se v Česku nepřetržitě zvyšuje od poloviny 80. let 20. století. Stručný exkurz do kategorie seniorů² nám dopomůže vytvořit ucelenější pohled na skupinu obyvatelstva ČR, která tvoří nedílnou a početnou součást naší měnící se společnosti. Zvláště zajímavý je rozbor vycházející z nedávných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů, které bylo provedeno v roce 2021. Máme tak k dispozici nejen nová data, ale také údaje, které jsou v mnohém ovlivněny dopadem epidemie covidu na stav obyvatelstva a celé společnosti. Jak uvádějí statistické údaje, počet osob ve věku 65+ se v ČR zvyšuje již od poloviny 80. let 20. století, přičemž nárůst počtu seniorů se výrazně zrychlil zhruba na konci první dekády

2 ČSÚ řadí do kategorie seniorů osoby ve věku 65 a více let.

21. století. Jestliže v období let 2000–2010 přibýlo zhruba 185 tisíc osob do kategorie senior, pak v rozmezí následující dekády ke konci roku 2020 to bylo již o 521 tisíc více. Do postupně narůstajícího počtu seniorů zasáhla pandemie covidu-19 a pokračující vývoj zbrzdila. V roce 2020 byl meziročně vyšší počet zemřelých ve všech seniorských věkových skupinách.

V červnu letošního roku (2023), jak uvádějí statistiky České správy sociálního zabezpečení (dále ČSSZ), činil počet všech starobních důchodců 2 358 367 osob, přestože na konci roku k 31. 12. 2022 byl počet starobních důchodců o něco málo vyšší, a to 2 368 185 (ČSSZ, 2023) z celkového počtu 10 827 529 obyvatel Česka. Jen pro dokreslení situace, v důsledku zhoršených úmrtnostních podmínek v době pandemie covidu-19 počet starobních důchodců zaznamenal pokles oproti např. roku 2020, kdy statistiky hovoří o 2 400 479 osobách v důchodovém věku.

Senioři ve věku 65 až 74 let společně zahrnují téměř tři pětiny všech seniorů, což koresponduje s průměrným věkem seniorů, za posledních pět let se zvýšil o téměř čtyři desetiny roku. Průměrný senior-muž byl na konci roku 2021 ve věku 73,8 let a průměrná žena-seniorka ve věku 75,2 let. (Jak jsou na tom senioři, 2022; ČSÚ, 2023)

Zajímavý je také údaj o pohlaví seniorů, k 31. 12. 2022 činil počet žen v celkové seniorské skupině 57,9% podíl, zatímco u mužů je to jen 42,1%. Podíl žen se zvyšujícím věkem postupně rostl a roste, u skupiny „nejmladších“ seniorů ve věkové kategorii 65–69 let činil podle dostupných údajů 53%, v nejstarší věkové skupině 95+ ženy představovaly až 81% seniorů. Struktura seniorů se také mění podle rodinného stavu, s přibývajícím věkem roste počet ovdovělých, a dokonce i rozvedených.

Narůstající počet seniorů se odráží nejen na celkovém počtu obyvatel v rámci celého Česka, ale je zajímavý i z regionálního hlediska. Ukazuje na kumulaci osob v seniorském věku, která mj. vypovídá o celkové struktuře obyvatel daného regionu, o jeho tradici, ale i o možných problémech se zajištěním adekvátních životních podmínek – bytových, o dostupnosti a využívání sociálních služeb, zdravotnictví, případně i pracovních aktivit. Statistiky ukazují, že největší počet seniorů z hlediska regionálního rozložení vykazuje Středočeský kraj (262 tisíc) spolu s Prahou (251 tisíc), dále Moravskoslezský kraj (245 tisíc) a Jihomoravský kraj (244 tisíc). V procentuálním zastoupení seniorů v poměru k celkovému počtu obyvatel sledovaných krajů, vykazuje nejvyšší podíl kraj Královéhradecký.

O složitém demografickém, ale i ekonomickém problému, tedy narůstajícímu počtu seniorů, a ne příliš pozitivní populační aktivitě, vypovídá také tzv. index závislosti, tedy ukazatel počtu osob ekonomicky aktivního věku (srovnáno s věkem 20–64 let) připadající na jednoho seniora. Jestliže v roce 2007 připadlo na 1 seniora zhruba 4,5 osoby ve věkové skupině 20–64 let, pak už v roce 2019 to byly 3 osoby uvedené věkové skupiny a v roce 2021 dokonce pouze 2,8 osob. O tom, že porodnost klesá, nebo stagnuje, a věk se prodlužuje, dokazují i další čísla, která uvádějí, že počet dětí do věku 15 let je menší než početní stav seniorů (tedy osob starších 65 let). Nepříznivý poměr osob v předproduktivním věku signalizuje problém nejen již současných dnů, ale i budoucnosti, totiž nedostatku pracovních sil v produktivním věku na domácím trhu práce.

2. Ekonomická aktivita seniorů

Ekonomickou aktivitu u seniorů zpravidla neočekáváme a je to zcela logické, jejich aktivní éra je naplněna. Úroveň a možnost ekonomické aktivity osob ve vyšším věku (seniorském), jak již bylo dříve zmíněno, je stále více ovlivňována posouváním věkové hranice odchodu do důchodu. Fakta jsou jasná a vypovídají o tom, že v České republice roste počet osob ve věku 65 a více let a zvyšuje se tak jejich objem i význam v celé populaci. Údaje o počtu seniorů a seniorek vypovídají mj. také o ekonomické úrovni důchodců. Příjmy domácností 65letých a starších jednotlivců zpravidla a převážně tvoří důchody. Přejít z aktivního pracovního života do důchodového je pro většinu seniorů obtížný, neboť nepřináší jen změnu způsobu a organizace života, ale především citelný pokles peněžních příjmů, přičemž výdaje na život, domácnost a další potřeby přetrvávají. Proto stále více osob starších 65 let – seniorů setrvává dále v pracovním procesu, a počet osob, které pracují v důchodovém věku se postupně a nepatrně navyšuje. Znatelné je to zejména u seniorů s rostoucí úrovní vzdělání, výrazně také roste i jejich ekonomická aktivita. Považovat seniory automaticky za neproduktivní složku obyvatelstva tedy není odpovídající, a to stále výrazněji.

Obecně můžeme poukázat na to, že jedním z důvodů, proč jsou lidé v postproduktivním věku ekonomicky stále aktivní, je vážné ohrožení, kterým je chudoba. Naléhavěji tato skutečnost vyvstává u seniorů, kteří žijí sami.

Právě Eurostat upozorňuje na skutečnost, která je dlouhodobě zřejmá, existují rozdíly v důchodech žen a mužů a dále rozdíly v celkovém ohrožení chudobou. Například v roce 2019 byly důchody žen ve věku nad 65 let v EU v průměru o 29 % nižší než důchody mužů. Rozdíl v průměrném starobním důchodu žen a mužů v EU se však postupně snižuje. Ve srovnání s rokem 2010 (34 %) tento rozdíl poklesl o téměř 5 procentních bodů. Důchody žen jsou nižší ve všech členských státech EU nicméně existují rozdíly. Největší rozdíl v průměrném důchodu žen a mužů je například v Lucembursku, kde ženy ve věku nad 65 let měly v roce 2019 o 44 % nižší důchod než muži. Nejmenší rozdíl v důchodových příjmech žen a mužů pak byl v Estonsku, který byl pouze 2 % (v České republice činí rozdíl 13 %). (Eurostat, 2021)

Výše uvedené skutečnosti, pak mohou vést právě k ohrožení, nebo přímo k chudobě. Právě Eurostat ve svém šetření uvádí, že v roce 2019 byl jeden ze sedmi důchodců ohrožen chudobou. V roce 2019 bylo v EU chudobou ohroženo 15,1 % seniorů ve věku nad 65 let, což je více než v roce 2018 kdy procentní podíl činil 14,5 %. Podíl osob v produktivním věku (16 až 64 let) ohrožených chudobou byl o trochu nižší, a to 14,2 %. Zatímco rozdíl v průměrném starobním důchodu žen a mužů v EU klesal, míra rizika chudoby u seniorů v EU od roku 2014 vzrostla z 12,3 % na zmíněných 15,1 %. V celé EU mezi lety 2010 a 2019 byl podíl žen ve věku nad 65 let, které byly ohroženy chudobou, přibližně o 3 až 4 procentní body vyšší než u mužů důchodců (Eurostat, 2021).

Podíl důchodců starších 65 let, kteří jsou považováni za ohrožené chudobou, se ve většině států EU pohyboval mezi 10 % až 30 %. Více než 30 % důchodců ohrožených chudobou byl v roce 2019 ve čtyřech zemích: Lotyšsko (54 %), Estonsko (51 %), Bulharsko (36 %) a Litva (35 %). Naopak nejnižší podíl starších osob ve věku nad 65 let byl v roce 2019 v Lucembursku (7 %), Slovensku, Francii a Dánsku (ve všech zemích 9 %) a Řecku (10 %). (ISPV, 2021b). Ohrožení chudobou v České republice nám pak znázorňují níže uvedená tab. 1.

Tab. 1 Podíl žen a mužů ve věku 65 a více let v ČR ohrožených chudobou (2010–2019)

Rok	Muži	Ženy	Celkem
2010	1,6	10,6	6,8
2011	2	10,1	6,7
2012	2,8	8,6	6,2
2013	2,8	8,3	6
2014	4,6	9,1	7,2
2015	3,7	10,5	7,7
2016	3,6	11,6	8,2
2017	4,9	15,3	11
2018	6,9	20,3	14,6
2019	9,7	22,6	17,1

Zdroj: Šetření EU-SILC a ECHP, [ILC_LI04]

Pracující senioři tvoří k 31. 12. 2022, podle ČSÚ (2023), 9,3% všech pracujících, ovšem jejich struktura je ve srovnání s pracujícími v produktivním věku odlišná v několika ohledech, např. v postavení v zaměstnání. Senioři mají např. vyšší zastoupení v případě pracujících na vlastní účet (OSVČ). Jedná se o 17,4% oproti 13,0% v populaci celkové. Podíváme-li se podrobněji na seniory vykonávané ekonomické činnosti, lze potvrdit, že je tato aktivita spojená se stupněm vzdělání a fyzickou náročností. Zastoupení seniorů v některých odvětvích je vyšší, oproti jiným, které vykazují jen nepatrnou účast. Vyšší zastoupení ekonomicky aktivních seniorů můžeme zaznamenat ve školství, až 46 tisíc seniorů, kteří pracují na celé i částečné úvazky, dále ve zdravotnictví a v oblasti sociální péče, zde je to až 48 tisíc osob v seniorském věku, případně ve věku 60 a více let. Také obchod vykazuje něco málo přes 8% ekonomicky aktivních seniorů, v rozpětí od 2% do 4% lze zaznamenat zastoupení seniorů v peněžnictví, pojišťovnictví a především v informačních a komunikačních činnostech.

Tab. 2 Počet pracujících seniorů v ekonomických sektorech ve 2. čtvrtletí 2022 (v tis.)

Zaměstnání	Sektor/Zemědělství	Sektor/průmysl	Sektor/služby
Celkem	17,2	138,0	325,1
Muži	13,3	111,0	155,3
Ženy	3,9	27,0	169,8

Pozn.: Průmysl je včetně stavebnictví.

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ

Výše uvedená tabulka jen potvrzuje, že ekonomická aktivita seniorů je poměrně vysoká a jen dokládá to, že senioři, pokud jim to zdravotní stav a druh práce dovoluje, pracují, i když v řadě případů na částečné či zkrácené úvazky. Bohužel, stále přetrvávají stereotypy a mnohá negativní hodnocení, že stárnoucí pracovní síla je méně produktivní, má nedostatečné jazykové znalosti ve srovnání se současnou generací, je málo flexibilní, ztrácí kreativitu a odmítá změnu pracovního místa. Na danou situaci je ovšem potřeba pohlížet z opačné strany, a nikoliv pouze, jako na obtížnou skupinu osob. Naopak, více starších zaměstnanců může pomoci pokrýt tolik narůstající deficit pohledávaných pracovníků, kteří mají častokrát navíc větší pracovní i životní zkušenosti a jejich dovednosti a názory mohou být velice užitečné a cenné (Václavíková a Kamrádová, 2021).

Uvedenou problematiku jen dokazuje prohlášení předsedkyně Asociace malých a středních podniků a živnostníků Evy Svobodové, která hovoří o tom, že „*Senioři si nemusejí nic dokazovat, jsou spolehliví, mají zkušenosti a nadhled. Dobře vyvažují týmy tím, že korigují často až příliš euforické mladé kolegy. Máme s tím přímou zkušenost,*“ (Cechl a Ginter, 2023). V tomto ohledu má zájem o větší zapojení starších lidí do pracovního procesu také stát, který jim chce jejich aktivní přístup usnadnit například prostřednictvím odpuštění či snížení odvodů na pojištění. Dle Svobodové, tak mají senioři velké možnosti v poradenství a odbornějších pozicích, přestože se mohou cítit unavenější. Obecně hovoří o tom, že firmy mohou využívat seniory na zkrácené úvazky a uvádí příklad z praxe „*Klempíř nebo podlahář bude v šedesáti letech těžko klečet celý den na kolenou, ale může být váženým školitelem, dozorem či mistrem odborného výcviku*“.

Jak již bylo zmíněno výše, demografický vývoj prostě vede k potřebě zaměstnávat více seniory, protože stoupne důležitost lidí v předdůchodovém a seniorském věku. Tomáš Ervín Dombrovský ze společnosti LMC provozující portály Jobs.cz a Práce.cz uvádí, že v současné době je jedna třetina zaměstnanců ve věku 40 až 49 a jedna čtvrtina zaměstnanců nad padesát let, což jen potvrzuje výše uvedené. Nicméně si musíme položit otázku, zda všechny nabízené pozice jsou pro mladé lidi a absolventy tak atraktivní, že o ně mají zájem, nebo jsou to pozice, které naopak senioři rádi obsadí. Predikce poukazují na to, že silné ročníky 70. a počátku 80.let, jež jsou považovány za tzv. Husákovy děti, se během patnácti let postupně posunou do věku kolem důchodu, nicméně nebudou mít za sebe náhradu, jelikož postupně na trh práce přicházejí ročníky slabší. Například na dva techniky odcházející do důchodu připadne jen jeden nový absolvent. Šanci tedy zaměstnavatelé spatřují právě v kombinovaných týmech, které mohou být složené z mladých a starších a jako bonus můžeme považovat nenásilné mezigenerační sblížování (Cechl a Ginter, 2023).

2.1 Možnosti podpory a motivace z pohledu seniorů

V současné době se čím dál více objevuje trend předčasného odchodu do důchodu nebo odchodu do důchodu v době, kdy tato doba u jedinců nastane. Jak však zvýšit zájem o zapojení do další fáze kariérního růstu a udržet tyto zaměstnance v pracovním procesu? Dle plánované novely zákona o sociálním zabezpečení, by jedním z motivačních kritérií mohlo být nižší sociální pojištění. Konkrétně pak zaměstnanci by svou část neplatili vůbec a živnostníci a podnikatelé by odváděli pojistné snížené o 6,5procentního bodu. Tedy 22,7 procenta z vyměřovacího základu namísto 29,2 procenta. Nicméně za těchto podmínek by se jim už nenavýšoval starobní důchod za práci při jeho pobírání (Kučerová, 2023).

Ondřej Nývlt ve svém článku „Projekce ekonomické aktivity osob starších 60 let v Česku do roku 2050“, poukazuje na významný nárůst počtu pracujících lidí staršího věku. Dle jeho studie se podíl pracujících mužů starších šedesáti let z 9,8 procenta v roce 2019 zvýší na 15 až 19 procent v roce 2040. U žen pak tento podíl vzroste ze 7,8 procenta na 16 až 21 procent. „V roce 2019 bylo 293 000 ekonomicky aktivních mužů ve věku šedesát a více let, což činilo tuto skupinu výrazně minoritní v porovnání s mladšími věkovými skupinami,“ jak uvádí ve své studii. To se ale z důvodu zvyšujícího se věku pro odchod do důchodu i demografického vývoje změní. Nývlt odhaduje, že v roce 2040 bude podle střední varianty 493 000 ekonomicky aktivních mužů starších 60 let, podle vysoké varianty 524 000 mužů. Po roce 2040 by pak mělo docházet k poklesu. Počet ekonomicky aktivních žen nad 60 let byl před třemi roky 189 000. „Ve střední variantě to v roce 2030 bude 356 000 a v roce 2040 dokonce 456 000. Vysoká varianta předpokládá dokonce 508 000.“ (Nývlt, 2022).

3. Rizikové faktory zaměstnávání seniorů

I přes výše uvedené informace je třeba stále upozorňovat na fakta, která jsou mnohdy opomíjena a společnosti automaticky přijímána. Právě jedním ze cílů uvedeného textu na ně mimo jiné bylo třeba poukázat. A to je jak problematika rovného zacházení, tak problematika diskriminace či negativního pohledu na zaměstnávání seniorů a starších pracovníků. Například v roce 2021 u příležitosti 20. výročí přijetí směrnice EU o obecném rámci pro rovné zacházení v zaměstnání vydala organizace AGE zprávu, jak tuto směrnici uplatňovaly a vykládaly soudy EU a vnitrostátní soudy. Publikace byla vydána při příležitosti 11. zasedání otevřené pracovní skupiny OSN pro stárnutí, (UN Open-Ended Working Group on Ageing, OEWG), která zkoumala výzvy, se kterými se starší lidé potýkají v přístupu k zaměstnání. Konkrétně se jedná o směrnici Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, která stanovuje obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Mimo jiné zahrnuje také věk jako důvod diskriminace. V praxi se však můžeme setkat s uplatněním několika zákonných výjimek a zdůvodnění, což podle AGE umožňuje širokou škálu postupů, které omezují právo starších lidí na přístup nebo setrvání na trhu práce. Příkladem překážek rovné účasti na trhu práce je mj. například povinný odchod do důchodu, nepříznivé pracovní podmínky a vynucené změny v pracovní kariéře po dosažení určitého věku, jak uvádí článek v Revue pro sociální politiku a výzkum (ISPV, 2021a).

Je překvapující, že soudy podle AGE například uznávají příčinnou souvislost mezi věkem a schopností plnit profesní povinnosti a tím podporují mylnou představu, že věk sám o sobě se rovná křehkosti a činí nás neschopnými pracovat. Omylu se také soudy například dopouštějí tím, že nuceným odchodem do důchodu se uvolní místo na trhu práce pro mladšího pracovníka. Bohužel statistiky dokazují, že to tak není. Nicméně odepření práva pokračovat v práci například proto, že starší lidé pobírají důchody, je problematické, protože to může ignorovat již výše uvedenou skutečnost, že senioři nemají dostatečné finanční prostředky, tudíž jsou ohroženi chudobou a zamezení jejich případné ekonomické aktivity je v mírném slova smyslu bráno jako neférové zacházení. Starší pracovníci jsou podle zprávy AGE stále znevýhodňováni, protože mimo jiné přetrvávají různé stereotypy, nové postupy naboru zaměstnanců jsou vedeny prostřednictvím sociálních sítí, objevují se stále absence věkové různorodosti ve viditelných odvětvích, jako jsou například média

či stále se objevující nedostatek přístupu a příležitostí pro starší pracovníky k celoživotním učení a odborné přípravě přizpůsobené jejich potřebám. Dále také zaměstnavatelé nevědí o podpoře, nebo nemají dostatečný zájem přizpůsobit pracoviště běžným změnám souvisejícím se stárnutím, stále existují nejasná pravidla týkající se ukončení zaměstnání kolem nebo po dosažení důchodového věku a sociální partneři mimo jiné stále využívají možnosti předčasných důchodů při hromadném propouštění a odsuzují tak starší pracovníky k přerušení pracovní dráhy těsně před důchodovým věkem (AGE, 2021).

Platforma Byznys pro společnost na svých stránkách zmiňuje další problém, který se týká zaměstnávání lidí přes padesát let a více. Ve svém článku uvádí, že v Česku je stále problém tyto lidi zaměstnávat a poukazuje na to, že tato skupina tvoří jednu třetinu všech nezaměstnaných. Firmy ignorují jejich zkušenosti a spíše mají předsudky k jejich horší schopnosti se učit digitálními technologiím. Například na workshopu mezinárodní konference „Evropský den diverzity 2023: Diverzita, Udržitelnost, Partnerství“ mimo jiné zaznělo, že mezigenerační dialog by byl mnohem jednodušší, kdyby se v dotaznících přestala využívat kolonka věk. Vzhledem k demografickému vývoji sice zaměstnávání seniorů a senierek v České republice roste, nicméně roste s ní i věková diskriminace. Socioložka Lucie Vidovičová z Masarykovy univerzity například ve svém příspěvku upozornila na to, co z jejich průzkumu vyplynulo, zatímco genderová diskriminace má tendenci klesat, s nějakou formou diskriminace před odchodem do důchodu se setkalo až 40 procent dotázaných. Zároveň upozornila na to, že na trhu práce je sice více starších zaměstnanců, ale mnozí tam nejsou zdaleka spokojeni. (Byznys pro společnost, 2023)

ZÁVĚR

Z výše uvedeného textu je zřejmé, že problematika zaměstnávání seniorů a vůbec obecného pohledu na danou skupinu populace není jednoduchá. Proti sobě stojí nejen samotná skupina osob, kterou můžeme v textu definovat jako padesát plus, ale také zbytek společnosti a institucí, které vždy pozitivní pohled na uvedenou skupinu, ať již přímo či nepřímo, spíše nepodporují, než podporují. Současná situace a názorové postoje nejsou vůbec pozitivní. Podle prognóz bude při současném systému takto skupina populace ještě více ohrožena jak chudobou, tak dalším prohlubováním negativního pohledu na jejich postavení ve společnosti. Generace seniorů je tvořena lidmi, které navzájem něco spojuje, a naopak vůči mladším generacím něco diferencuje. Proto je žádoucí neustále otevírat diskuzi na dané téma a podporovat tyto veřejné diskuze, s cílem edukovat společnost o situaci uvedené skupiny obyvatel, bez emocí a předsudků. Každá generace má svou specifickou spotřebu, sociálně ekonomické podmínky určují rámec a limity celého života seniorů.

SUMMARY

It is clear from the above text that the issue of employment of seniors and the overall view of the given population group is not simple. Society and a number of institutions do not always have a positive view of the mentioned group, either directly or indirectly. According to forecasts, under the current system, this group of the population will be even more

threatened by both poverty and a further deepening of the negative view of their position in society. The senior generation is made up of people who have something in common with each other and, on the contrary, something that differentiates them from the younger generations. The article pointed out that the aging of the population is indeed a process that continues and deepens, not only in the Czech Republic, but also that it is not only the elderly who contribute to the overall situation, but also, for example, the decline in the birth rate. Therefore, it is necessary to take into account the state and level of our society, which, with its social and housing policy and approach to young families, does not create an ideal and perspective pro-population concept. It is desirable to constantly open a discussion on the given topic and to support these public discussions, with the aim of educating society about the situation of the mentioned population group, without emotions and prejudices. Each generation has its specific consumption, socio-economic conditions determine the framework and limits of the entire life of seniors.

Literatura

AGE. *20 years after its adoption, the EU Employment directive still leaves older workers behind* [online]. AGE, 2021. Available from: <https://www.age-platform.eu/20-years-after-its-adoption-the-eu-employment-directive-still-leaves-older-workers-behind/>.

Byznys pro společnost. *V Česku je problém zaměstnat seniory. Škrtněte kolonku věk, vzkazují odpovědné firmy* [online]. Byznys pro společnost, 2023. Dostupné z: <https://byznysprospolecnost.cz/v-cesku-je-problem-zamestnat-seniory-skrtnete-kolonku-vek-vzkazuji-odpovedne-firmy/>.

CECHL, P. a GINTER, J. *Zaměstnávání seniorů se ztrácejí. Firmy se bez nich neobejdou* [online]. Novinky.cz, 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-zamestnavani-senioru-se-zatraktivni-firmy-se-bez-nich-neobejdou-40419680>.

ČSSZ. *Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění za rok 2022* [online]. Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2023. ISBN 978-80-87039-72-4. Dostupné z: https://www.cssz.cz/web/cz/duchodova-statistika#section_0.

ČSÚ. *Senioři v ČR v datech – 2023* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023. ISBN 978-80-250-3433-0. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori-v-cr-v-datech-ajnoatmxkq>.

Eurostat. *Closing the gender pension gap?* [online]. Eurostat, 2021. Available from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20210203-1>.

ISPV. *Práce ve stáří a směrnice EU o rovném zacházení v zaměstnání. Revue pro sociální politiku a výzkum* [online]. Praha: Institut pro sociální politiku a výzkum, 2021a. ISSN 2570-8481. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2021/09/smernice-eu-o-rovnem-zachazeni-v-zamestnani-opomiji-stars-pracovniky/>.

ISPV. Rozdíly v důchodech žen a mužů v EU klesají. Podíl seniorů ohrožených chudobou ale roste. *Revue pro sociální politiku a výzkum* [online]. Praha: Institut pro sociální politiku a výzkum, 2021b. ISSN 2570-8481. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2021/02/rozdil-v-duchodech-zen-a-muzu-v-eu-klesa-podil-senioru-ohrozenych-chudobou-naopak-roste/>.

Jak jsou na tom senioři. *Statistika & my* [online]. 2022, roč. 12, č. 5, s. 21–23. ISSN 1804-7149. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2022/05/18042205.pdf>.

KUČEROVÁ, D. *Balíček změn zákonů z oblasti sociálního zabezpečení prošel úpravou* [online]. Podnikatel.cz, 2023. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/clanky/balicek-zmen-zakonu-o-socialnim-zabezpeceni-prosel-upravou/>.

NÝVLT, O. Projekce ekonomické aktivity osob starších 60 let v Česku do roku 2050. *Demografie* [online]. 2022, roč. 64, č. 3, s. 217–234. ISSN 1805-2991. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/167607727/13005322q3_nyvlt_clanek.pdf/4d5edbe9-71dd-4316-a157-a527a621374e?version=1.1.

VÁCLAVÍKOVÁ, A. a KAMRÁDOVÁ, L. Ekonomická aktivita osob v postproduktivním věku se zaměřením na vybraný region. In: *RELİK 2021: Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti* [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2021, s. 814–826. ISBN 978-80-245-2429-0. Dostupné z: <https://relik.vse.cz/2021/download/pdf/453-Kamradova-Lucie-paper.pdf>.

WALKER, A. *Budoucnost stárnutí v Evropě: dlouhověkost jako kapitál*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2021. ISBN 978-80-88084-31-0.

Kontakt

doc. PhDr. Anna Václavíková, CSc.
Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě
Ústav veřejné správy a sociální politiky
Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika
anna.vaclavikova@fvp.slu.cz

Ing. Lucie Kamrádová, Ph.D.
Fakulta veřejných politik v Opavě, Slezská univerzita v Opavě
Ústav veřejné správy a sociální politiky
Bezručovo náměstí 885/14, 746 01 Opava, Česká republika
lucie.kamradova@fvp.slu.cz